

AKADEMIA SZTUKI WOJENNEJ

Redakcja naukowa
Halina Świeboda
Marta Gębska

**Współczesne
i prognozowane problemy
bezpieczeństwa państwa
i bezpieczeństwa
międzynarodowego**

WARSZAWA 2021

Recenzenci
prof. dr hab. inż. Piotr Sienkiewicz
dr hab. Jolanta Maria Ciak

Projekt okładki
Ewa Wiśniewska

Korekta
Marta Gębska
Halina Świeboda

Redakcja techniczna i skład
Małgorzata Gawłowska
Marta Lamirowska

© Copyright by Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020

ISBN 978-83-7523-920-1

ISBN 978-83-7523-986-7 (pdf)
ISBN 978-83-7523-987-4 (mobi)
ISBN 978-83-7523-988-1 (epub)

Sygn. wewn. ASzWoj 6747/20

Skład, druk i oprawa: Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel./faks 261-813-752
e-mail: wydawnictwo@akademia.mil.pl
Zam. nr 1134/20

SPIIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

Część I

Wymiar ekonomiczny

Marek Leszczyński	
Proinwestycyjna polityka gospodarcza jako czynnik wzmacniania bezpieczeństwa ekonomicznego państwa	13
Marta Gębska	
Złożony Wskaźnik Wyprzedzający (CLI) jako narzędzie służące do badania i prognozowania koniunktury i bezpieczeństwa ekonomicznego państwa	27
Magdalena Redo	
Bezpieczeństwo finansowe gospodarstw domowych w Polsce – chwilówki a koszty poza odsetkowe kredytu i RRSO	43
Piotr Zasępa	
Bezpieczeństwo finansowe i reakcja rynkowych stóp procentowych na zmiany stopy referencyjnej banku centralnego w Polsce w okresie 2008–2020	75
Marcin Piątek	
Mechanizmy korupcjogenne i korupcyjne w środowisku samorządowych elit politycznych jako wyzwanie dla działań CBA w ramach polityki antykorupcyjnej RP	91

Część II

Wymiar społeczno-polityczny i informacyjny

Łukasz Roman	
Stare wojny i wojny przyszłości w ujęciu polemologicznym	129
Rafał Paradowski	
Wykorzystanie mediów społecznościowych do prowadzenia działań dezinformacyjnych zagrażających bezpieczeństwu narodowemu na przykładzie Twittera	147

Paweł Stobiecki	
Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni	165
Daniel Smaga	
Transgraniczna przestępczość zorganizowana – wybrane aspekty	183
Ewa Fronczak	
ISIS – present situation and future prognosis	221

BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE – CHWILÓWKI A KOSZTY POZAODSETKOWE KREDYTU I RRSO

FINANCIAL SECURITY OF HOUSEHOLDS IN POLAND – PAYDAY LOANS, NON-INTEREST RATE CREDIT COSTS AND THE ANNUAL PERCENTAGE RATE OF CHARGE

Streszczenie

Problem chwilówek to nie tylko problem relatywnie wysokich kosztów pozaodsetkowych (w porównaniu do bardzo krótkiego okresu kredytowania i zazwyczaj niskich kwot pożyczek), ale przede wszystkim problem niezrozumiałej dla przeciętnego człowieka ustawowo zdefiniowanej RRSO, która ma decydować o wyborze oferty pożyczkowej. Konieczne są więc zmiany regulacyjne nakazujące w przypadku krótkoterminowych kredytów i pożyczek podawanie dodatkowych bardziej zrozumiałych wskaźników informujących o rzeczywistym ciężarze pożyczki – jak np. zaproponowane przez autorkę podanie, jaki procent kwoty pożyczki stanowią jej całkowite koszty w przeliczeniu w przypadku chwilówek na 1 dzień kredytowania, a także stworzenie interaktywnego narzędzia na stronie internetowej instytucji finansowej do generowania aktualnego tabelarycznego zestawienia z poziomem kosztów pożyczki przy różnych terminach jej trwania. Dla poprawy bezpieczeństwa na rynku finansowania w Polsce niezbędny jest także rzetelny nadzór nad rynkiem finansowania i wzmocnienie pozycji pożyczkobiorcy poprzez ustanowienie prawnych prostych i szybkich rozwiązań egzekwowania sankcji darmowego kredytu oraz jednocześnie nakładających kary na firmy pożyczkowe za łamanie przepisów prawnych. Pamiętać jednak należy, że dostępność źródeł finansowania jest kluczowym czynnikiem warunkującym rozwój gospodarczy kraju – nie można więc bez rzetelnych analiz rynkowych ustawowo zaniżać limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu, bo doprowadzi to do zaniechania udzielania krótkoterminowych pożyczek i redukcji konkurencji w branży pożyczkowej, co odetnie od jedyne go źródła finansowania wiele gospodarstw domowych i mikroprzedsiębiorców i zmusi ich do pożyczania kapitału w szarej strefie.

Słowa kluczowe: firmy pożyczkowe, chwilówki, maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu, RRSO, koszt kapitału, pozabankowe źródła finansowania

Abstract

The problem of payday loans is not only a problem of relatively high non-interest costs (compared to a very short loan period and usually low loan amounts) but primarily the problem of the statutory APR which is to decide on the loan offer but it is incomprehensible

to the average person. Therefore, there are necessary regulatory changes requiring in the case of short-term loans and credits to provide additional, more understandable indicators informing about the actual loan burden such as proposing by the author what percentage of the loan amount is its total costs calculated in the case of payday loans for 1 day of loan or creating an interactive tool on the website of a financial institution to generate an up-to-date tabular summary of the cost of the loan for various dates. To improve security on the financing market in Poland, it is also necessary to supervise the financing market reliably and strengthen the position of the borrower by establishing legal simple and quick solutions for enforcing free credit sanctions and at the same time imposing penalties on loan companies for violating legal regulations. It should be remembered, however, that the availability of financing sources is a key factor determining the country's economic development so you cannot lower the limit on non-interest loan costs by statute without reliable market analysis because this will lead to abandoning short-term loans and reducing competition in the loan market, which will cut off from the only financing source many households and micro-entrepreneurs and will force them to borrow capital in the shadow economy.

Keywords: *non-bank lending, very short-term borrowing, the annual percentage rate of charge, the actual annual interest rate, cost of capital, non-bank financial sources*

Wprowadzenie

Celem artykułu jest synteza kluczowych informacji na temat instytucji chwilówek w Polsce, czyli bardzo krótkoterminowych pożyczek, a także analiza i ocena obowiązujących przepisów prawnych regulujących kwestię wysokości oprocentowania i kosztów pozaodsetkowych kredytu konsumenckiego w Polsce oraz przygotowywanych od pewnego już czasu zmian do ustawy o kredycie konsumenckim, jak i tych zaproponowanych impulsywnie pod wpływem wybuchu pandemii koronawirusa. W tym celu przeprowadzono analizę treści oraz analizę statystyczną. Następnie, wykorzystując metodę wnioskowania indukcyjnego opartą na analizie porównawczej otrzymanych wyników, dokonano oceny słabych i mocnych stron obecnych i proponowanych rozwiązań regulacyjnych w obszarze kredytu konsumenckiego w Polsce oraz wskazano pożądane kierunki zmian.

Chwilówka to popularna, ale nieprecyzyjna nazwa, używana na określenie bardzo krótkoterminowej pożyczki (najczęściej do 30 dni) udzielanej przez firmy pożyczkowe (nie banki) w szybki i prosty sposób – np. całkowicie przez internet lub z gotówką w domu klienta. Chwilówki to łatwy i szybki sposób na pozyczenie gotówki na dowolny cel zwłaszcza dla osób o nienajlepszej reputacji finansowej. Udzielane są zazwyczaj bez weryfikacji historii kredytowej w bazach dłużników i bez dostarczania dokumentów dochodowych, tylko na podstawie dowodu osobistego. Firmom pożyczkowym nie przeszkadza brak stałego źródła dochodów, czy zbyt niskie zarobki, co uniemożliwia otrzymanie pożyczki w banku.

W przypadku chwilówki istnieje ponadto niedostępna w bankach możliwość przedłużenia terminu spłaty – choć ustawa antylichwiarska zakazała pobierania za to opłat, to firmy pożyczkowe obchodzą zakaz poprzez procedurę tzw. refinansowania pożyczki przez powiązaną spółkę – która oczywiście pobierze kolejną zazwyczaj standardową prowizję. Oszczędza to jednak koszty windykacji przedterminowanej należności. Rosnąca konkurencja wśród instytucji pożyczkowych i coraz bardziej konsumpcyjny styl życia coraz bardziej zadłużających się Polaków sprawiają, że rynek chwilówek rośnie mimo kolejnych regulacji ograniczających swobodę działalności, a tym samym zyski firm pożyczkowych.

Na czym polega problem chwilówek udzielanych przez firmy pożyczkowe?

Po pierwsze, problem wynika z faktu, że instytucje pożyczkowe nie są nadzorowane przez Komisję Nadzoru Finansowego (KNF), co oznacza brak uprawnień KNF do kontrolowania ich działalności w zakresie zgodności z prawem, jak również dokonywania oceny spełniania przez nie wymagań przewidzianych przepisami prawa¹. Firmy pożyczkowe działają na podstawie ustawy o kredycie konsumenckim (oraz kodeksu cywilnego), a nadzór nad ich działaniem sprawuje jedynie Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W konsekwencji kontrola i stopień uregulowania ich działalności były dotąd znacznie mniejsze, co uzasadnia fakt, że firmy pożyczkowe w przeciwieństwie do banków nie przyjmują pieniędzy klientów i udzielają pożyczek jedynie z własnych środków.

Wszystkie jednak instytucje finansowe, udzielające kredytów lub pożyczek, powinny być obecnie zarejestrowane w Rejestrze Firm Pożyczkowych KNF, co pozwala sprawdzić, czy firma pożyczkowa, w której planujemy się zadłużyć, jest do tego uprawniona. Podmiot, który działa niezgodnie z prawem, trafia na listę ostrzeżeń publicznych KNF. Dynamiczny rozwój rynku chwilówek dowodzi, że trafiły one idealnie w lukę rynkową źródeł finansowania i są potrzebne. Nic więc dziwnego, że firmy pożyczkowe zrzeszają się i starają wzmacniać swój wizerunek uczciwych firm, które chcą zarabiać zgodnie z etyką i odciąć się od nieuczciwych podmiotów oraz parabanków. W tym celu utworzony został Polski Związek

¹ Komisja Nadzoru Finansowego, *Obowiązki i uprawnienia Komisji Nadzoru Finansowego wynikające z ustawy o kredycie konsumenckim*, 2 sierpnia 2018, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Komunikat_nt_obowiazkow_i_uprawnien_KNF_dot_ustawy-o%20kredycie_konsumenckim_62494.pdf [dostęp: 31.01.2020].

Instytucji Pożyczkowych, który zrzesza 66 firm pożyczkowych reprezentujących prawie 80% rynku pożyczek pozabankowych udzielanych przez internet w Polsce².

Po drugie, problem chwilówek tkwi w relatywnie wysokich kosztach pozaodsetkowych w stosunku do krótkiego okresu kredytowania. Prowizja w wysokości 5 tys. zł nie oburza tak bardzo przy pożyczce na 3 lata, jak przy pożyczce na 2 miesiące, mimo że to przecież takie samo 5 tys. zł prowizji. Łatwo to wytłumaczyć. W świadomości rozkładamy zwykle prowizję na liczbę miesięcy pożyczki i doliczamy proporcjonalnie do comiesięcznych płaconych odsetek. W pierwszym przypadku 5 tys. zł prowizji rozkłada się na 36 miesięcy, a w drugim to samo 5 tys. zł prowizji rozkłada się tylko na 2 miesiące. Oznacza to, że każdy miesiąc posiadania 3-letniej pożyczki obciążony jest dodatkowo „tylko” 138,89 zł prowizji (5 tys. zł: 36 miesięcy), podczas gdy dwumiesięcznej pożyczki aż 2500 zł prowizji (5 tys. zł: 2 miesiące).

To oczywiście kwestia punktu widzenia. Bank wycenia swój nakład pracy związany z przyznaniem pożyczki na wskazane przykładowo 5 tys. zł – bez względu na kwotę pożyczki i czas jej trwania. Tyle jego zdaniem wynosi koszt przygotowania umowy dla klienta i jego obsługi. Nie ma dla niego znaczenia wysokość tej pożyczki, czy czas jej trwania, bo pracownik musi wykonać ten sam zestaw czynności i poświęcić na to zbliżoną ilość czasu. Można oczywiście dyskutować, czy ten nakład pracy faktycznie wart jest 5 tys. zł – zwłaszcza w przypadku chwilówek udzielanych *online* przez system, czyli czy prowizja w takiej wysokości jest zasadna. Jest to więc zrozumiałe, że pożyczkobiorcy trudno podzielić punkt widzenia pożyczkodawcy. To tak jak ze zwykłą wizytą u dentysty – bez względu na wielkość ubytku, długość czasu jego oczyszczania i wielkość plombi zwykła wizyta kosztuje standardowe powiedzmy 150 zł. Podobnie ustandaryzowana jest prowizja za udzielenie pożyczki czy kredytu. Oczywiście jest, że dla pożyczkobiorców byłoby korzystniej, by w przypadku niskich kwot pożyczek oraz udzielanych na bardzo krótkie okresy, prowizje były znacznie niższe. W tym kierunku zmierzają ostatnie (i planowane) regulacje ustawowe w Polsce ograniczające pozaodsetkowe koszty kredytu. Trzeba jednak mieć świadomość, że ktoś będzie musiał za to zapłacić. Łatwo się domyślić, że niższe prowizje w przypadku pożyczek na niskie kwoty i bardzo krótkie okresy będą oznaczać wzrost prowizji od pożyczek na większe kwoty i dłuższe okresy. Instytucja pożyczkowa wyższymi zyskami na tych drugich pożyczkach rekompensować będzie sobie niższe zyski (a może

² Polski Związek Instytucji Pożyczkowych, *Członkowie*, styczeń 2020, www.pzip.pl [dostęp: 31.01.2020].

nawet straty) na tych pierwszych. Nie ma co się łudzić, zapłaci klient – w ten czy inny sposób – np. wzrostem opłat za coś innego. Nie ma też co liczyć, że regulacje prawne wiele zmienią.

Problem względnie wysokich prowizji finansowych to skutek znacznie szerszego problemu redukcji stóp procentowych na świecie i w Polsce w ciągu minionych dekad. Gdy kilkadziesiąt lat temu kapitału na świecie było mniej i był droższy, a także wyższa była inflacja, to stopy procentowe były na tyle wysokie, że łatwo było w nich „ukryć” niemały zysk pośrednika finansowego. Z biegiem dekad, gdy stłumiono inflację, a pod wpływem globalizacji i namnażania się na świecie kapitału rosła konkurencja pomiędzy instytucjami finansowymi, stopy procentowane obniżano do coraz niższych poziomów. Zmuszało to pośredników finansowych do obniżania marży zawartej w oprocentowaniu kredytów. W pewnym momencie marże zawarte w nominalnym oprocentowaniu stały się już tak niskie, że pośrednicy zmuszeni zostali do definiowania dodatkowych pozaodsetkowych prowizji i opłat, które w kolejnych latach rozmnażały się w coraz bardziej pomysłowy sposób, aby w ofercie kusić klienta możliwie jak najniższym nominalnym oprocentowaniem.

Musimy więc przestawić się na nowy sposób wyliczania kosztu kapitału, gdzie dodatkowe opłaty podawane są osobno – poza odsetkami. Zgodzić się należy, że wszelkie dodatkowe koszty powinny być prezentowane w sposób jednoznaczny, przejrzysty i kompletny, a przed podpisaniem umowy podane w postaci jednej zsumowanej kwoty. Nie można jednak zmuszać regulacjami do ślepego zaniżania prowizji od pewnych czynności finansowych, bo doprowadzi to do upadłości części firm pożyczkowych oraz zaniechania tego typu usług finansowych przez inne instytucje, w konsekwencji czego spadnie konkurencja na tym rynku i w efekcie ilość, czyli dostępność chwilówek, a ich koszty będą wyższe niż byłyby przy większej konkurencji. Wypchnie to wreszcie część pożyczkobiorców do szarej strefy.

Po drugie, wymuszanie niższych prowizji i opłat w przypadku pożyczek na niższe kwoty i krótsze terminy sprawi, jak już wspomniano, że pozostałe usługi finansowe będą droższe. W konsekwencji spowoduje to zmianę struktury rynku pożyczek i kredytów – wzrośnie udział bardzo krótkoterminowych pożyczek i na niskie kwoty, co zmuszać będzie do brania szybciej kolejnych pożyczek (i płacenia od nich kolejnych prowizji), wzmagając dodatkowe obecne problemy z płynnością wielu gospodarstw domowych. Pożyczki na bardzo krótkie terminy to mniejsza ich stabilność finansowa. Co więcej, zdawać należy sobie sprawę, że spowoduje to także obniżenie stabilności funkcjonowania samych instytucji finansowych, którym długoterminowe kredyty i pożyczki również zwiększają stabilność finansową.

RRSO a nominalne oprocentowanie kredytu

Banki i instytucje pożyczkowe, walcząc o klienta, chwalać się głośno niskim nominalnym oprocentowaniem i niską prowizją. Dużo ciszej i maleńką czcionką mówią o rzeczywistym oprocentowaniu kredytu czy pożyczki. **Nominalne oprocentowanie** to jedynie odsetki od pozostałej do spłaty kwoty kredytu naliczane i płatne zazwyczaj w okresach miesięcznych. Poziom nominalnego oprocentowania podawany jest w ofertach i reklamach zazwyczaj w ujęciu rocznym. Pożyczając pieniądze na krótszy lub dłuższy okres należy więc umiejętnie przeliczyć podaną roczną stopę procentową. Ponieważ instytucje kredytowe walcząc o klienta obniżały coraz bardziej z biegiem lat nominalny poziom oprocentowania i jednocześnie wprowadzały dodatkowe kolejne prowizje i opłaty, nominalne oprocentowanie kredytu przestało kompletnie oddawać istotę faktycznego kosztu kredytu. Pamiętać więc należy, że **rzeczywiste oprocentowanie kredytu** jest znacznie wyższe niż jego nominalne oprocentowanie.

W Polsce obowiązuje ustawa o kredycie konsumenckim³, na mocy której instytucje udzielające kredytów i pożyczek konsumenckich (głównie banki, SKOKi, firmy pożyczkowe, ale i lombardy, czy sklepy prowadzące sprzedaż ratalną) zobligowane są do naliczania **rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania** i informowania o niej klientów. Jest ona dostosowana do unijnych rozwiązań zdefiniowanych w Dyrektywie UE⁴, mającej na celu ujednoczenie rynku kredytu konsumenckiego na obszarze Unii Europejskiej, by umożliwić konsumentowi porównanie ofert kredytu konsumenckiego nie tylko w swoim państwie, ale także w każdym kraju UE.

Ustawa o kredycie konsumenckim definiuje rzeczywistą roczną stopę oprocentowania (RRSO) jako całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wyrażony jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym⁵. RRSO powinno więc ujmować poza nominalnym oprocentowaniem kredytu wszelkie inne opłaty, prowizje, marże, podatki i koszty usług dodatkowych jak np. niezbędnego ubezpieczenia czy prowadzenia obowiązkowego rachunku,

³ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. 2011 nr 126 poz. 715) – dalej jako *ustawa o kredycie konsumenckim z 2011 r.*

⁴ Dyrektywa Komisji 2011/90/UE z dnia 14 listopada 2011 r. zmieniająca część II załącznika I do dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, zawierającą dodatkowe założenia do obliczania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (Dz. Urz. UE z 15.11.2011, L 296/35).

⁵ Art. 5, ust. 12 *ustawy o kredycie konsumenckim z 2011 r.*

z którego realizowane są spłaty, oraz koszty przelewów i wpłat na ten rachunek. RRSO nie ujmuje jednak np. opłat notarialnych.

Pamiętać jednak należy, że instytucje kredytowe są kreatywne i zapewne wymyślą kolejne sposoby na przyciągnięcie klienta. Problem pogłębia dodatkowo skomplikowany (i niedoskonały) sposób obliczania⁶ RRSO oraz trudność z interpretacją wyniku wyliczanego zawsze dla okresu rocznego. A niższy wynik dla okresu rocznego nie musi wcale oznaczać, że w przypadku krótszej czy dłuższej niż rok pożyczki również ta oferta będzie korzystniejsza.

Warto przy tym dodać, że choć w internecie znajdują się liczne kalkulatory RRSO, to należy mieć do nich (tj. ich twórców) ograniczone zaufanie. Zdarza się, że dają one różne wyniki dla tych samych danych⁷, a nawet zbieżność wyników nie jest gwarancją poprawności wyliczeń, a już na pewno tego, że wynik ujmuje naprawdę wszystkie koszty związane z danym kredytem. Narzędzia te są przygotowywane często na zlecenie samych instytucji finansowych i mają służyć przyciąganiu klientów. Dlatego najskuteczniejszym sposobem jest nadal sumowanie **wszystkich** comiesięcznych płatności w porównywanych instytucjach.

Należy też zwrócić uwagę, że instytucje pożyczkowe i kredytowe używają często określenia **roczna stopa oprocentowania** – w skrócie **RSO** – jako synonimu nominalnego oprocentowania, które może być błędnie traktowane jako tożsame z RRSO. Warto więc rozumieć różnicę pomiędzy RSO (nominalnym oprocentowaniem), a RSSO (rzeczywistym oprocentowaniem) i pamiętać, że nawet RRSO nie musi ujmować wszystkich dodatkowych kosztów pożyczki czy kredytu.

Maksymalne odsetki i maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu

W celu ograniczenia nieuczciwych praktyk pożyczkodawców wprowadza się tzw. przepisy antylichwiarskie, służące zapobieganiu pożyczaniu pieniędzy na wysoki procent. W polskim prawie obowiązują dwa kluczowe rozwiązania w tym zakresie: maksymalny limit nominalnego oprocentowania pożyczek

⁶ Przedstawia go Załącznik nr 4 do *ustawy o kredycie konsumenckim z 2011 r.*

⁷ B. Frączyk, *RRSO nie zawsze prawdę powie*, 26.01.2015, <https://sowafinansowa.pl/artykuly/rrso-nie-zawsze-prawde-powie/> [dostęp: 31.01.2020].

określony w kodeksie cywilnym⁸ oraz maksymalny limit pozaodsetkowych kosztów kredytu zawarty w ustawie o kredycie konsumenckim⁹.

Maksymalny limit nominalnego oprocentowania pożyczek wynosi obecnie (styczeń 2020 r.) dwukrotność odsetek ustawowych. Odsetki ustawowe, uregulowane również w Kodeksie cywilnym, wyznacza się jako sumę obowiązującej stopy referencyjnej NBP plus 3,5 punktu procentowego³). Obecnie więc odsetki ustawowe wynoszą w Polsce 5% rocznie (styczeń 2020 r.; stopa referencyjna NBP = 1,5%^{b)}), czyli maksymalne nominalne oprocentowanie kredytów i pożyczek to dziś 10% w skali roku.

Odsetki ustawowe (rocznie) = stopa referencyjna NBP + 3,5 punktu procentowego
maksymalne nominalne oprocentowanie pożyczek (rocznie) = 2 x odsetki ustawowe

a) Art. 359, § 2¹ *Kodeksu cywilnego z 1964 r.*

b) Narodowy Bank Polski, *Podstawowe stopy procentowe NBP* [dostęp: 31.01.2020].

Z kolei **maksymalny limit pozaodsetkowych kosztów kredytu i pożyczek** wynosi dziś 55% całkowitej kwoty kredytu (lub pożyczki) przy kredycie na 1 rok. Przy dłuższych kredytach sprawa jest bardziej złożona. Limit ten składa się bowiem z dwóch części: stałej wynoszącej 25% całkowitej kwoty kredytu (część stała) oraz dodatkowego rocznego limitu w wysokości 30% całkowitej kwoty kredytu na każdy rok (część zmienna). Maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu i pożyczek wylicza się według wzoru 1 zdefiniowanego w ustawie o kredycie konsumenckim.

Wzór 1. Maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu i pożyczki¹⁰

$$\text{MPKK} \leq (K \cdot 25\%) + (K \cdot \frac{n}{R} \cdot 30\%)$$

gdzie:

MPKK – maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu i pożyczki

K – całkowita kwota kredytu

n – okres spłaty kredytu wyrażony w dniach

R – liczba dni w roku

Pozwala on ustalić dokładnie limit pozaodsetkowych kosztów kredytu dla konkretnego okresu trwania kredytu. Przy kredytach na okres krótszy niż rok

⁸ Art. 359, § 2 *ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny* (Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93) – dalej jako *kodeks cywilny z 1964 r.*

⁹ Art. 36a *ustawy o kredycie konsumenckim z 2011 r.*

¹⁰ Art. 36a, ust. 1 *ustawy o kredycie konsumenckim z 2011 r.*

limit ten jest więc niższy niż wspomniane bazowe 55% kwoty kredytu. Przykładowo dla półrocznego kredytu limit ten wynosi 40% kwoty kredytu.

$$\text{MPKK} = K \cdot 25\% + (K \cdot 0,5 \cdot 30\%) = 25\% \cdot K + 15\% \cdot K = 40\% \cdot K$$

Analogicznie łączny limit pozaodsetkowych kosztów kredytu rośnie przy kredytach na okres kilku lat. Przykładowo dla dwuletniego kredytu limit ten wynosi 85% kwoty kredytu.

$$\text{MPKK} = K \cdot 25\% + (K \cdot 2 \cdot 30\%) = 25\% \cdot K + 60\% \cdot K = 85\% \cdot K$$

Ustawa definiuje jednak, że w przypadku kredytów na kilka lat koszty pozaodsetkowe nie mogą przekroczyć 100% wartości kredytu. Trzeba dodać, że limit pozaodsetkowych kosztów kredytu dotyczy tylko **kredytów konsumenckich** – tj. kredytów i pożyczek – do wysokości 255,55 tys. zł.

Mimo powyższych limitów i sukcesywnego doprecyzowania zapisów ustaw, mających ograniczyć pole do ich omijania sprytnym instytucjom finansowym, różnica między nominalnym a rzeczywistym oprocentowaniem kredytów jest wciąż znaczna, dlatego postuluje się dalsze ograniczenie wysokości łącznych kosztów pozaodsetkowych. Obecny limit kosztów pozaodsetkowych w przypadku kilkuletnich kredytów konsumenckich pozwala, by pozaodsetkowe koszty kredytu stanowiły nawet równowartość kwoty kredytu. W efekcie czego RRSO jest dziś – w sytuacji wyjątkowo niskich stóp procentowych na świecie – znacząco wyższe od nominalnego oprocentowania. Szczególnie rażące różnice występują w przypadku najbardziej krótkoterminowych pożyczek z uwagi – jak już wskazano – na roczne ujęcie RRSO. A dodatkowo nie mamy pewności, że podana przez bank RRSO jest prawidłowo policzona i czy ujmuje naprawdę wszelkie dodatkowe koszty, które będziemy musieli ponieść przez okres kredytowania. Życie się zmienia i przynosi nowe rozwiązania (oraz opłaty czy podatki), których nikt nie przewidywał.

Problem różnic w poziomie nominalnego i rzeczywistego oprocentowania dotyczy wszystkich innych kredytów – hipotecznych czy gospodarczych dla przedsiębiorstw. A w ich przypadku nie obowiązują regulacje dotyczące limitu kosztów pozaodsetkowych, więc tym bardziej należy przy nich zachować ostrożność i ograniczone zaufanie do informacji podawanych przez instytucje finansowe.

Tabela 1 zawiera porównanie nominalnego i rzeczywistego oprocentowania kredytów dla przedsiębiorstw w wybranych bankach w Polsce w lutym 2019 r. Rzeczywiste oprocentowanie tych kredytów zostało skalkulowane przez analityków Bankier.pl na podstawie wyników przeprowadzonego badania ankietowego. Nie umniejszając absolutnie wartości tych danych, należy jednak mieć

świadomość ewentualnych błędów obliczeniowych, niekompletności uwzględnionych dodatkowych opłat czy niedoszacowania ich wysokości. Zanim więc ktokolwiek podejmie decyzję kredytową, powinien zawsze samodzielnie przeanalizować dokładnie aktualne warunki kredytu. Nie wolno absolutnie opierać się na niezwyfikowanych cudzych kalkulacjach i opiniach.

Tabela 1. Porównanie rocznej nominalnej i rzeczywistej stopy procentowej kredytu inwestycyjnego oraz obrotowego w wybranych bankach (stan na koniec lutego 2019 r.)

	Kredyt inwestycyjny na 50 tys. zł na 3 lata				Kredyt obrotowy na 50 tys. zł na 3 lata	
	z 10% wkładem własnym		bez wkładu własnego		nominalne	rzeczywiste
oprocentowanie	nominalne	rzeczywiste	nominalne	rzeczywiste		
Bank Pekao	6,21	9,98	6,21	11,09	bd	bd
Bank Pocztowy	6,39	9,14	6,39	10,16	6,14	9,75
Credit Agricole	5,72	9,50	– *	– *	6,72	12,19
Idea Bank	5,25	10,94	5,25	12,15	7,29	15,62
ING Bank Śląski	8,29	14,22	8,29	15,80	8,29	15,80
mBank	5,72	10,56	5,72	11,69	7,87	16,40

* nie udziela kredytu bez wkładu własnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego przez Bankier.pl (Rostkowska 2019¹¹).

Jak widać także w przypadku kredytów gospodarczych rzeczywiste oprocentowanie potrafi być nawet dwukrotnie wyższe od oprocentowania nominalnego, którym banki kuszą klientów. Warto zauważyć, że wyższe nominalne oprocentowanie nie musi przekreślać oferty, bo rzeczywiste oprocentowanie takiego kredytu może okazać się korzystniejsze niż konkurencji – por. oferty Banku Poczтового czy Pekao (zakładając oczywiście, że powyższa kalkulacja jest rzetelna). Z drugiej strony warto zwrócić uwagę na duże różnice w poziomie rzeczywistego oprocentowania pomiędzy wybranymi bankami. Dlatego warto dokonać porównań i własnych kalkulacji przed podjęciem decyzji kredytowej. Oferty kredytowe są niestety wciąż mało przejrzyste i na dodatek często zmieniane, po to by utrudnić przeciętnemu człowiekowi podjęcie najkorzystniejszej dla niego decyzji. Konieczne są więc dalsze kroki regulacyjne, by wzmocnić pozycję pojedynczego

11 K. Rostkowska, *Kredyt inwestycyjny i obrotowy – porównanie ofert banków*, 13.03.2019, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Kredyt-inwestycyjny-i-obrotowy-porownanie-ofert-bankow-7644412.html> [dostęp: 31.01.2020].

obywatela czy przedsiębiorstwa, którzy nigdy nie będą w stanie dorównać wiedzy posiadanej przez instytucje finansowe na temat mechanizmów finansowych rządzących wyjątkowo skomplikowanym światem rynków finansowych, które wspierane są na każdym kroku przez najlepszych prawników.

Chwilówka a pozaodsetkowe koszty kredytu i RRSO

Jak wskazano, ustawa o kredycie konsumenckim wprowadziła limit pozaodsetkowych kosztów kredytów i pożyczek – różny przy różnym terminie pożyczki. Wykorzystując zawarty w ustawie wzór (wzór 1) ustalić można, że w przypadku krótkoterminowych pożyczek pozaodsetkowe ich koszty muszą mieścić się w granicach od 27,5% kwoty pożyczki w przypadku pożyczki na 1 miesiąc do 55% kwoty pożyczki w przypadku pożyczki na 12 miesięcy i dalej do 100% kwoty pożyczki w sytuacji pożyczki na 2,5 roku (30 miesięcy) – por. jasne słupki na wykresie 1.

Wykres 1. Wielkość maksymalnych pozaodsetkowych kosztów kredytu w zależności od liczby miesięcy pożyczki jako procent kwoty pożyczki – łącznie (jasne słupki) oraz w przeliczeniu na jeden miesiąc trwania pożyczki (ciemne słupki); stan na styczeń 2020 r.

Źródło: opracowanie własne.

Im krótszy jest okres trwania pożyczki, tym niższy jest łączny maksymalny poziom pozaodsetkowych kosztów. Z każdym dodatkowym miesiącem kredytowania dopuszczalny ustawą limit tych kosztów wzrasta. Przypomnijmy, że nie może on jednak przekroczyć 100% kwoty pożyczki. Tak więc przy pożyczkach na 30 miesięcy i dłuższych pozostaje on na tym samym poziomie.

Należy podkreślić, że w konsekwencji takiego rozwiązania, choć limit kosztów pozaodsetkowych rośnie jednakowo z każdym miesiącem o 2,5 punktu procentowego, co na pierwszy rzut oka wydaje się być sprawiedliwe, to jednak gdy odniesiemy wysokość łącznych kosztów pozaodsetkowych do liczby miesięcy kredytowania, czyli podzielimy kwotę kosztów pozaodsetkowych przez liczbę miesięcy posiadania pożyczki, okazuje się, że im dłuższy termin kredytowania tym koszty odsetkowe przeliczone na 1 miesiąc kredytowania stają się mniejsze. Tym samym im krótsza pożyczka tym wyższe są w przeliczeniu na 1 miesiąc kredytowania koszty pozaodsetkowe. To jest właśnie to, co najbardziej oburza pożyczkobiorców zadłużających się na najkrótsze okresy.

Faktycznie należy zauważyć, że przy 1-miesięcznej pożyczce koszty pozaodsetkowe mogą stanowić nawet 27,5% kwoty pożyczki, przy 2-miesięcznej pożyczce koszty te w przeliczeniu na 1 miesiąc kredytowania to maksymalnie 15% kwoty pożyczki (łączne koszty w wysokości 30% kwoty pożyczki podzielone przez 2 miesiące), przy 3-miesięcznej pożyczce w przeliczeniu na 1 miesiąc kredytowania to 10,8% kwoty pożyczki, przy 4-miesięcznej pożyczce to 8,8% kwoty pożyczki itd. Im dłuższy okres trwania pożyczki tym koszty pozaodsetkowe rozkładają się na większą liczbę miesięcy i stanowią w przeliczeniu na 1 miesiąc mniejsze obciążenie – przy półrocznej pożyczce stanowią one 6,7% kwoty pożyczki, przy rocznej 4,6%, przy półtorarocznej 3,9%, przy dwuletniej 3,5%, przy dwupółrocznej 3,3%, a przy trzyletniej 2,8% kwoty pożyczki miesięcznie – por. ciemne słupki na wykresie 1.

To oczywiście tylko jeden punkt widzenia – polegający na porównaniu kosztów pozaodsetkowych w przeliczeniu na 1 miesiąc. Patrząc z kolei na globalne odsetki, jak już wskazano, dłuższe pożyczki oznaczają wyższe łączne koszty pozaodsetkowe (z tym zaznaczeniem, że limit maksymalnych pozaodsetkowych kosztów kredytu rośnie tylko do 2,5 roku okresu kredytowania, a potem zatrzymuje się na poziomie 100% kwoty pożyczki).

To z powodu powyższych różnych punktów widzenia bierze się problem z oceną atrakcyjności ofert chwilówek i ich porównaniem w sytuacji nieodpartego wrażenia niezwykle wysokich kosztów pozaodsetkowych. Nie wspominając o skomplikowanym wzorze na RRSO zawarty w załączniku nr 4 do ustawy o kredycie konsumenckim, z którego zwykły człowiek nie jest w stanie skorzystać, by zweryfikować poprawność podawanej przez pożyczkobiorców wielkości rzeczywistej stopy oprocentowania pożyczki – por. wzór 2.

Wzór 2. Rzeczywista roczna stopa procentowa (RRSO)

$$\sum_{k=1}^m \frac{C_k}{(1 + RRSO)^{t_k}} = \sum_{l=1}^n \frac{D_l}{(1 + RRSO)^{s_l}}$$

gdzie:

RRSO – rzeczywista roczna stopa oprocentowania

m – numer kolejny ostatniej wypłaty raty kredytu

k – numer kolejny wypłaty

C_k – kwota wypłaty nr k

t_k – okres, wyrażony w latach lub w ułamkach lat, między dniem pierwszej wypłaty, a dniem każdej kolejnej wypłaty (zatem $t_1 = 0$)

n – numer kolejny ostatniej spłaty lub wnoszonych opłat

l – numer kolejny spłaty lub wnoszonych opłat

D_l – kwota spłaty lub wnoszonych opłat

s_l – okres, wyrażony w latach lub w ułamkach lat, między dniem pierwszej spłaty, a dniem każdej kolejnej spłaty lub wnoszonych opłat.

Na domiar złego sytuację dodatkowo komplikuje ustawowo narzucony obowiązek podawania RRSO, czyli rocznej rzeczywistej stopy oprocentowania – rocznie, tzn. w ujęciu rocznym. Mimo że chwilówka udzielana jest na kilkanaście dni czy kilka tygodni, firma pożyczkowa musi w ofercie i umowie przeliczyć i podać koszty pozaodsetkowe wraz z oprocentowaniem pożyczki w skali całego roku. To znaczy, że im krótszy okres pożyczki, tym przeliczenie RRSO wypada mniej korzystnie, bo względnie najwyższe miesięczne koszty pozaodsetkowe w przypadku 1-miesięcznej pożyczki (szare słupki na wykresie 1) należy przemnożyć razy 12 miesięcy. Nic więc dziwnego, że RRSO wychodzi w przypadku 1-miesięcznych chwilówek astronomiczne – i sięga nawet kilku czy kilkudziesięciu tysięcy procent – por tabela 2.

Tabela 2. Maksymalne RRSO dla pożyczki na 1000 zł oprocentowanej w skali roku 7,5% w zależności od długości jej trwania (przy założeniu, że zostanie ona spłacona w całości wraz z odsetkami i pozaodsetkowymi kosztami na koniec okresu umowy)

Liczba dni	MPKK zł	odsetki zł	MPKK + odsetki jako % kwoty pożyczki		RRSO
1	2	3	4		5
10	258,22	2,05	26,0%	78,1%	464 385%
15	262,33	3,08	26,5%	53,1%	30 635%
20	266,44	4,11	27,1%	40,6%	7 804%
25	270,55	5,14	27,6%	33,1%	3 398%
30	274,66	6,16	28,1%	28,1%	1 931%
40	282,88	8,22	29,1%	21,8%	929%
50	291,10	10,27	30,1%	18,1%	584%
60	299,32	12,33	31,2%	15,6%	421%

Źródło: obliczenia własne.

Kolumna 6 w tabeli 2 pokazuje maksymalne RRSO dla przykładowych pożyczek od 10 do 60 dni – maksymalne, tzn. zakładające, że pożyczkodawca nałoży dopuszczalne ustawą maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu. Jeśli pozaodsetkowe koszty będą niższe, wówczas RRSO będzie również niższe. Jak ukazuje tabela 2, gdyby pożyczkodawca nałożył na 10-dniową chwilówkę o wartości 1000 zł dopuszczalne ustawą 258,22 zł kosztów pozaodsetkowych, to roczna rzeczywista jej stopa oprocentowania wyniosłaby ponad 464 tys. procent. Przy 5 dni dłuższym terminie pożyczki (mimo że ustawa dopuszcza wyższe pozaodsetkowe koszty kredytu – 262,33 zł) RRSO wyniesie już „tylko” 30,6 tys. procent. Analogicznie sprawdzając RRSO dla dłuższych terminów takiej samej pożyczki RRSO spada – do 1931% dla miesięcznej pożyczki i do 421% dla dwumiesięcznej pożyczki – por. tabela 2.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na **bardzo niską ratę odsetkową** w przypadku chwilówek. Mając na uwadze, że dopuszczalne oprocentowanie pożyczek wynosi dziś 10% (styczeń 2020 r.), w powyższym przykładzie przyjęto oprocentowanie pożyczki na poziomie 7,5%, czyli 3/4 dopuszczalnego oprocentowania. Kwota odsetek od 10-dniowej pożyczki w wysokości 1000 zł to dziś raptem 2,05 zł, od 20-dniowej pożyczki to 4,11 zł, a 30-dniowej 6,16 zł – por. kolumna 3 w tabeli 2. To naprawdę niewielkie kwoty w porównaniu z pozaodsetkowymi kosztami pożyczek i kredytów – por. kolumna 3 i 2 w tabeli 2.

Przy pożyczkach na wyższe kwoty różnica w wysokości odsetek jest proporcjonalna, ale ich wielkość pozostaje bardzo niska – por. tabela 3. Tak jak to już wyliczono wcześniej odsetki od 10-dniowej chwilówki na 1000 tys. zł przy rocznym nominalnym oprocentowaniu 7,5% rocznie wynoszą 2,05 zł, a od pożyczki na kwotę dwukrotnie większą będą także dwa razy wyższe (4,11 zł), a od trzykrotnie większej trzykrotnie wyższe (6,16 zł) – por. kolumna 5 w tabeli 3.

Przy pożyczkach na dłuższy termin odsetki będą także proporcjonalnie wyższe – dla pożyczki w wysokości 1000 zł oprocentowanej 7,5% rocznie zaciągniętej na 20 dni odsetki wyniosą 4,11 zł, na 30 dni 6,16 zł, na 40 dni 8,22 zł itd. Nadal jednak są to kwoty symboliczne w porównaniu z wysokością pozaodsetkowych kosztów pożyczek.

Przy wyższym nominalnym rocznym oprocentowaniu odsetki będą wyższe – ale z uwagi na ustawowy limit różnica jest naprawdę znikoma. Na przykład przy maksymalnej dziś rocznej stopie 10% dla 10-dniowej pożyczki na kwotę 1000 zł odsetki wyniosą 2,74 zł (przy stopie 7,5% wyniosły 2,05 zł), dla 20-dniowej: 5,48 zł (przy stopie 7,5% wyniosły 4,11 zł), a dla 30-dniowej: 8,22 zł (przy stopie 7,5% wyniosły 6,16 zł) – por. tabela 3. To naprawdę niewielkie kwoty w porównaniu do pozaodsetkowych kosztów pożyczek sięgających setek złotych.

Tabela 3. Wysokość odsetek od chwilówki przy różnej kwocie chwilówki oraz różnym poziomie jej rocznego oprocentowania (w zł)

Kwota pożyczki	R = 6% tj. 0,0164% za 1 dzień		R = 7,5% tj. 0,0205% za 1 dzień		R = 10% tj. 0,0274% za 1 dzień	
	odsetki w zł		odsetki w zł		odsetki w zł	
	za 1 dzień	za 10 dni	za 1 dzień	za 10 dni	za 1 dzień	za 10 dni
1	2	3	4	5	6	7
500	0,082	0,82	0,103	1,03	0,137	1,37
1000	0,164	1,64	0,205	2,05	0,274	2,74
1500	0,247	2,47	0,308	3,08	0,411	4,11
2000	0,329	3,29	0,411	4,11	0,548	5,48
2500	0,411	4,11	0,514	5,14	0,685	6,85
3000	0,493	4,93	0,616	6,16	0,822	8,22
3500	0,575	5,75	0,719	7,19	0,959	9,59
4000	0,658	6,58	0,822	8,22	1,096	10,96
4500	0,740	7,40	0,925	9,25	1,233	12,33
5000	0,822	8,22	1,027	10,27	1,370	13,70

Źródło: obliczenia własne.

Analiza zmienności RRSO przy różnych terminach trwania pożyczki i różnym poziomie jej oprocentowania oraz różnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu

W tabeli 4 przeprowadzono analizę wysokości RRSO dla pożyczki na 3000 zł przy różnych terminach jej trwania oraz różnym poziomie jej oprocentowania. W kalkulacji przyjęto, że na pożyczkę nałożono maksymalne dopuszczalne ustawą koszty pozaodsetkowe. Ich wysokość prezentuje kolumna 2. Analiza ta dostarcza dwóch głównych wniosków. Po pierwsze potwierdza ona, że im krótszy termin pożyczki, tym RRSO staje się coraz wyższe, a w przypadku chwilówek poniżej dwóch miesięcy RRSO rośnie w zawrotnym tempie osiągając poziom tysięcy, dziesiątek tysięcy, a nawet setek tysięcy procent. Po drugie pokazuje, że symboliczne dziś zwłaszcza przy najkrótszych terminach pożyczek (kilkunastu, kilkudziesięciu dni) odsetki (kolumny 3, 5, 7) nie mają praktycznie znaczenia dla wysokości RRSO. Kluczowy jest poziom kosztów pozaodsetkowych, więc pożyczki z nominalnym oprocentowaniem nawet 0% nie są absolutnie gwarancją dobrej oferty.

Tabela 4. Porównanie poziomu RRSO* dla pożyczki w wysokości 3000 zł przy różnych terminach jej trwania oraz różnym poziomie jej rocznego oprocentowania i przy założeniu, że nałożone zostały na nią maksymalne dopuszczalne ustawą koszty pozaodsetkowe

Dni	MPKK w zł	R=10%		R=6,5%		R=0%	
		odsetki w zł	RRSO w %	odsetki w zł	RRSO w %	odsetki w zł	RRSO w %
1	2	3	4	5	6	7	8
10	774,66	8,22	473 688	5,34	460 713	0	437 528
15	786,99	12,33	31 248	8,01	30 393	0	28 864
20	799,32	16,44	7 961	10,68	7 742	0	7 350
25	811,64	20,55	3 467	13,36	3 371	0	3 198
30	823,97	24,66	1 971	16,03	1 916	0	1 816
40	848,63	32,88	949	21,37	921	0	871
50	873,29	41,10	597	26,71	579	0	546
60	897,95	49,32	431	32,05	417	0	392
90	971,92	73,97	236	48,08	228	0	212
120	1 045,89	98,63	167	64,11	161	0	148
150	1 119,86	123,29	132	80,14	127	0	116
180	1 193,84	147,95	112	96,16	107	0	97
270	1 415,75	221,92	80	144,25	76	0	69
360	1 637,67	295,89	66	192,33	62	0	56

* RRSO zostało wyliczone przy założeniu, że kwota pożyczki była wypłacona jednorazowo oraz że została spłacono również w jednej racie na koniec danego okresu

Źródło: obliczenia własne.

W tabeli 5 porównano jak zmienia się RRSO przy różnych poziomach kosztów pozaodsetkowych. Kolumna 3 zawiera RRSO przy uwzględnieniu maksymalnego ustawowego limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu (dane są zbieżne z kolumną 6 w tabeli 4). W kolejnych kolumnach tabeli 5. przeanalizowano poziom RRSO, gdyby koszty pozaodsetkowe były niższe – i stanowiły 95% maksymalnych pozaodsetkowych kosztów kredytu (por. kolumny 4 i 5 w tabeli 5), 85% MPKK (kolumny 6 i 7 w tabeli 5) oraz 50% MPKK (kolumny 8 i 9 w tabeli 5).

Tabela 5. Porównanie poziomu RRSO* dla pożyczki w wysokości 3000 zł oprocentowanej 6,5% w skali roku przy różnych terminach jej trwania oraz różnej kwocie pozaodsetkowych kosztów kredytu (PKK)

Dni	Wariant 1		Wariant 2		Wariant 3		Wariant 4	
	MPKK		PKK = 95% MPKK		PKK = 85% MPKK		PKK = 50% MPKK	
	MPKK w zł	RRSO w %	PKK w zł	RRSO w %	PKK w zł	RRSO w %	PKK w zł	RRSO w %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	774,66	460 713	735,92	316 315	658,46	147 331	387,33	8 809
15	786,99	30 393	747,64	23 562	668,94	14 034	393,49	2 025
20	799,32	7 742	759,35	6 369	679,42	4 275	399,66	938
25	811,64	3 371	771,06	2 870	689,90	2 064	405,82	575
30	823,97	1 916	782,77	1 668	700,38	1 254	411,99	407
40	848,63	921	806,20	824	721,34	653	424,32	254
50	873,29	579	829,62	525	742,29	429	436,64	185
60	897,95	417	853,05	382	763,25	318	448,97	147
90	971,92	228	923,32	212	826,13	182	485,96	94
120	1 045,89	161	993,60	151	889,01	131	522,95	72
150	1 119,86	127	1 063,87	119	951,88	105	559,93	60
180	1 193,84	107	1 134,14	101	1 014,76	89	596,92	52
270	1 415,75	76	1 344,97	72	1 203,39	65	707,88	40
360	1 637,67	62	1 555,79	59	1 392,02	54	818,84	34

* RRSO zostało wyliczone przy założeniu, że kwota pożyczki była wypłacona jednorazowo oraz że została spłacono również w jednej racie na koniec danego okresu

Źródło: obliczenia własne.

W przypadku pożyczki na 3 tys. zł pięcioprocentowa różnica w poziomie pozaodsetkowych kosztów kredytu wynosi ok. 40 zł przy najkrótszych pożyczkach w tabeli 5., a przy najdłuższych wzrasta do ok. 80 zł. Różnica może wydawać się nie aż tak wielka. Jednak różnica w poziomie RRSO pomiędzy czterema wariantami w tabeli 5. jest ogromna, zwłaszcza w przypadku najkrótszych terminów. Przy 10-dniowej pożyczce niższe o niespełna 39 zł pozaodsetkowe koszty kredytu dają spadek RRSO z 460 713% do 316 315%, czyli o 1/3 (tj. o 31,3%; por. kolumna 2 i 4 oraz 3 i 5). Przy 30-dniowej pożyczce RRSO obniża się z 1916% do 1668%, czyli o tylko 12,9%. Przy jeszcze dłuższych terminach RRSO różni się już nieznacznie.

Przy dalszym jednak redukowaniu pozaodsetkowych kosztów kredytu poziom RRSO także znacząco spada, najsilniej przy pożyczkach na maksimum 1–2 miesiące. Przy na przykład 15-dniowej pożyczce niższe o niespełna 79 zł pozaodsetkowe koszty kredytu (tj. niższe o 15% od maksymalnego limitu)

powodują obniżenie RRSO z 30 393% do 14 034%, czyli o ponad połowę (tj. o 53,8%; por. kolumny 2 i 6 oraz 3 i 7), a z kolei przy 20-dniowej pożyczce z pozaodsetkowymi kosztami równymi połowie dopuszczalnego ustawowego limitu (prawie 400 zł zamiast 800 zł; por. kolumna 2 i 8) RRSO spada z 7 742% do 938%, czyli o 88% (por. kolumna 3 i 9 w tabeli 5).

Wniosek z tego taki, że na podstawie RRSO naprawdę trudno ocenić atrakcyjność chwilówki. Pozornie dużo niższe RRSO nie oznacza bowiem wcale dużo niższego – w złotówkach – kosztu chwilówki. Abstrakcyjnie wysokie wyniki RRSO dla najkrótszych chwilówek (w tysiącach czy nawet setkach tysięcy procent) uniemożliwiają trafną ocenę, czy np. różnica kilkuset czy kilku tysięcy procent w poziomie RRSO warta jest poświęcenia czasu na dokładne poznanie konkurencyjnej oferty. Jak pokazuje pierwszy wiersz w tabeli 5. Różnica ponad 144 tys. procent w poziomie RRSO 10-dniowej pożyczki na 3 tys. zł to raptem niespełna 39 zł niższe PKK (kolumny 2 i 4 oraz 3 i 5 tabeli 5), a w przypadku 15-dniowej pożyczki na 500 zł różnica w RRSO rzędu ponad 400% to tylko 5 zł niższe PKK (65,58 zł a 60 zł – por. pierwsze dwa wiersze w lewej części tabeli 6). Przy pożyczce na 1100 zł różnica ponad 300% w RRSO to 10 zł niższe PKK (144,28 zł a 135 zł – por. pierwsze dwa wiersze w prawej części tabeli 6).

Tabela 6 potwierdza, że naprawdę drobne różnice w poziomie pozaodsetkowych kosztów kredytu – rzędu tylko 5 czy 10 złotych – wpływają znacząco na zmianę RRSO. Redukcja PKK o 5 zł w przypadku 15-dniowej pożyczki na 500 zł (w kolejnych wierszach w kolumnie 1 tabeli 6) powoduje znaczny spadek RRSO – o nawet kilkaset procent (w kolejnych wierszach w kolumnach 2, 3 i 4). Podobnie redukcja PKK o 10 zł w przypadku 15-dniowej pożyczki na 1100 zł (w kolejnych wierszach w kolumnie 5 tabeli 6) powoduje znaczny spadek RRSO – o nawet kilkaset procent (w kolejnych wierszach w kolumnach 6, 7 i 8).

Potwierdza to dobitnie, że RRSO może służyć jedynie preselekcji wielu ofert, natomiast decyzję należy podejmować na podstawie całkowitych kosztów pożyczki wyrażonych w złotówkach. Należy zadać sobie pytanie, czy strata czasu na zapoznanie się ze szczegółami kolejnej oferty internetowej chwilówki oraz poznanie zasad współpracy z inną niż dotychczas firmą pożyczkową, warta jest tych kilku złotych niższych PKK. Również należy zadać pytanie, czy dla tych kilku złotych warto ryzykować zawarciem umowy z niewypróbowaną przez nas firmą pożyczkową.

Tabela 6. Porównanie poziomu RRSO* dla 15-dniowej pożyczki w wysokości 500 zł (lewa część tabeli) oraz 1100 zł (prawa część tabeli) przy różnym poziomie ich rocznego oprocentowania oraz różnej kwocie pozaodsetkowych kosztów kredytu (PKK)

500 zł				1100 zł			
PKK w zł	R=8%	R=6%	R=0%	PKK w zł	R=8%	R=6%	R=0%
	RRSO w %	RRSO w %	RRSO w %		RRSO w %	RRSO w %	RRSO w %
65,58	2 053	2 016	1 907	144,28	2 053	2 016	1 907
60	1 593	1 563	1 476	135	1 696	1 664	1 572
55	1 262	1 238	1 167	125	1 374	1 348	1 272
50	993	974	917	115	1 108	1 087	1 024
45	776	760	714	105	889	871	819
40	601	588	551	95	708	693	651
35	459	449	419	85	559	547	512
30	345	337	313	75	436	427	398
25	254	247	228	65	336	328	304
20	180	175	160	55	254	247	228
15	122	118	105	45	186	181	165
10	75	72	62	35	132	127	114
5	38	35	27	25	87	83	73
0	8	6	0	15	50	48	39
				5	21	19	12
odsetki w zł	1,64	1,23	0	odsetki w zł	3,62	2,71	0

* RRSO zostało wyliczone przy założeniu, że kwota pożyczki była wypłacona jednorazowo oraz że została spłacona również w jednej racie na koniec danego okresu

Źródło: obliczenia własne.

Podkreślić wreszcie warto, że przy dzisiejszych bardzo niskich od lat stopach procentowych odsetki w przypadku chwilówek to naprawdę znikome kwoty. Odsetki za cały okres 15-dniowej pożyczki na 500 zł o nominalnym rocznym oprocentowaniu 8% to 1,64 zł, a oprocentowanej 6% – 1,23 zł. Przy 15-dniowej pożyczce na 1100 zł odsetki za cały okres kredytowania to odpowiednio 3,62 zł oraz 2,71 zł – por. ostatni wiersz w tabeli 6.

Pożyczki z nominalnym oprocentowaniem = 0% albo z RRSO = 0%

Firmy pożyczkowe walcząc o klienta zaczęły oferować **pożyczki i kredyty z nominalnym oprocentowaniem = 0%**. To świetny wabik na klienta, a te kilka złotych odsetek w przypadku chwilówki łatwo zrekompensovować w pozaodsetkowych kosztach pożyczki. Odsetki w przypadku najpopularniejszych najkrótszych chwilówek na kwotę od kilkuset do 2–3 tysięcy złotych, to dziś maksimum kilka, kilkanaście złotych, co jest znikomą kwotą w porównaniu z dopuszczalnym poziomem pozaodsetkowych kosztów, które zgodnie z ustawą mogą sięgać kilkuset, czy nawet prawie 1000 złotych.

Co więcej, instytucje finansowe walcząc o klienta zaczęły już jakiś czas temu oferować pożyczki z **RRSO = 0%**, co w praktyce oznacza, że nie pobierają one ani marży odsetkowej, ani żadnych dodatkowych pozaodsetkowych opłat i prowizji. Zdawać jednak sobie należy sprawę, że oferta taka wiąże się często z koniecznością wykupienia dodatkowych usług finansowych, albo towarzyszy im tzw. *cross-selling*, czyli sprzedaż innych produktów, jak np. karty kredytowej, które w dłuższym okresie mogą okazać się nad wyraz kosztowne.

Trzeba jednak wiedzieć, że zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim jej zapisy **nie mają zastosowania** do pożyczek (kredytów konsumenckich), w których konsument nie jest zobowiązany do zapłaty oprocentowania oraz innych kosztów związanych z udzieleniem lub spłatą kredytu konsumenckiego¹². Takie pożyczki nie są więc związane kompletnością podawanych kosztów pozaodsetkowych, ani sposobem obliczania RRSO określonymi w ustawie o kredycie konsumenckim. RRSO = 0% nie musi więc oznaczać rzeczywistego braku dodatkowych kosztów pożyczki.

Decyzja kredytowa

Podjmując decyzje finansowe trzeba więc zawsze zachować czujność – szczególnie w przypadku ofert proponujących pozornie coś za darmo. W świecie finansów nie ma nic za darmo. A nawet jeśli coś się takiego w walce konkurencyjnej przydarzy, to trzeba zdawać sobie sprawę, że jest to klasyczna „noga w drzwi” – raz spróbowały chwilówki, część klientów przyjdzie po kolejną – tym razem

¹² Art. 4., ust. 1. *ustawy o kredycie konsumenckim z 2011 r.*

już nie darmową. Pierwsza darmowa pożyczka jest więc kosztem pozyskania nowego klienta. Podkreślić więc raz jeszcze należy, że:

1. w dobie ultra niskich stóp procentowych porównywanie nominalnego oprocentowania konkurencyjnych ofert nie ma kompletnie sensu,

2. w celu wyeliminowania najmniej korzystnych ofert należy porównywać RRSO – samodzielnie je jednak weryfikując,

3. dla pozostałych ofert należy bezwzględnie poznać i porównać wyrażony w złotych całkowity koszt pożyczki,

4. porównując wyrażony w złotych całkowity koszt pożyczki należy pamiętać, by parametry analizowanych ofert były identyczne – bez tego RRSO może wprowadzać w błąd – szczególnie w przypadku najbardziej krótkoterminowych pożyczek.

Dopiero na podstawie całkowitego kosztu pożyczki wyrażonego w złotych można podejmować ostateczną decyzję, czy i którą wziąć pożyczkę. W tym celu należy porównać całkowitą kwotę, jaką trzeba będzie przelać na konto pożyczkodawcy (zawierającą kwotę pożyczki wraz z odsetkami i należnymi kosztami pozaodsetkowymi), z kwotą otrzymanej pożyczki. Różnica pomiędzy tymi wielkościami powinna pokazać łączny koszt pożyczki w złotych. To na podstawie tej wielkości należy oceniać atrakcyjność pożyczek, a w szczególności chwilówek.

W przypadku chwilówek zaciąganych zazwyczaj na kilkanaście (maksimum kilkadziesiąt) dni wyliczanie RRSO – czyli rocznej stopy – utrudnia interpretację wyniku. I co ważniejsze, RRSO dla tak krótkoterminowych pożyczek jest wyjątkowo wrażliwe na najdrobniejsze różnice w parametrach przyjętych do jej obliczenia – np. nawet na różnicę jednego dnia w terminach spłaty kolejnych rat pożyczki, czy na strukturę spłacanych rat (tj. czy każda rata jest zbudowana w tych samych proporcjach z raty kapitałowej i kosztów pozaodsetkowych? Czy może w początkowych ratach spłacane są tylko koszty pozaodsetkowe, a dopiero potem kapitał? Czy może odwrotnie?). Najdrobniejsza różnica powoduje czasem naprawdę duże zmiany w RRSO.

Należy wiedzieć, że ustawa zmusza pożyczkodawców nie tylko do podawania klientowi RRSO, ale również kompletnej listy pozaodsetkowych kosztów kredytu wraz z wysokością każdego z tych elementów. Trzeba więc domagać się tych informacji, by móc świadomie ocenić ofertę i dokonać racjonalnego wyboru.

Jednocześnie należy mieć świadomość, że obecna ustawa o kredycie konsumenckim nie przewiduje żadnych sankcji dla pożyczkodawców za łamanie jej zapisów. Dlatego trzeba zachować czujność i samodzielnie sprawdzać poprawność wszelkich kalkulacji oraz ich zgodność z obowiązującymi przepisami.

Maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu a niedozwolona klauzula umowna

Warto wreszcie wiedzieć, że istnienie ustawowego maksymalnego limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu nie oznacza wcale, że koszty te mogą być aż tak wysokie jak ten limit. Należy rozumieć, że to jedynie maksymalny ich limit, a w praktyce, zwłaszcza w przypadku chwilówek udzielanych przez internet w kilkanaście minut w sposób zautomatyzowany, muszą być one niższe. Zgodnie z przepisami prawnymi pożyczkodawca ma obowiązek, wymieniając szczegółowo w umowie wszystkie te koszty, podać podstawę obciążenia nimi pożyczkobiorcy. Pozaodsetkowe koszty muszą bowiem znaleźć odzwierciedlenie w **rzeczywistych nakładach, jakie musi ponieść pożyczkodawca w związku z udzieleniem pożyczki**. Jak wskazują wyroki sądowe¹³ opłaty w nieuzasadnionej wysokości, ustalone w oderwaniu od rzeczywistego nakładu pracy pożyczkodawcy uznać należy za **niedozwolone klauzule umowne (zgodnie z art. 385 1 § 1 k.c.), czyli takie, które nie wiążą pożyczkodawcy i mogą być skutecznie zakwestionowane w sądzie. W przypadku kilkutyśięcnej pożyczki udzielanej przez internet niedozwolona będzie np. opłata przygotowawcza w wysokości 1,5–2 tys. zł za podanie linka (generowanego automatycznie przez system), czy opłata w wysokości kilkuset złotych za uruchomienie takiej pożyczki, albo kilkudziesięciozłotowa comiesięczna opłata administracyjna za zarządzanie kontem pożyczki**¹⁴.

Jak głosi stara prawda nieznanomość prawa szkodzi. Szkodzi również brak umiejętności dokonania samodzielnych obliczeń finansowych w celu weryfikacji tego, co ktoś każe nam zapłacić. Okazuje się bowiem, że wiele umów pożyczkowych zawiera zawyżone koszty, braki informacyjne, czy błędy obliczeniowe, które sprawiają, że dana część zobowiązania przestaje być wymagalna. Warto więc wiedzieć o posiadanym przez konsumenta prawie do niezapłacenia wygórowanych opłat (mimo że mieszczących się w limicie MPKK) od pożyczki czy kredytu oraz o prawie do oddania w pewnych okolicznościach jedynie samej kwoty pożyczki (bez jakichkolwiek dodatkowych kosztów).

13 Np. wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi Sygn. akt III Ca 1746/16.

14 Antychwilówka.pl, *Pozaodsetkowe koszty kredytu*, 4 sierpnia 2018.

Sankcja kredytu darmowego

Ustawa o kredycie konsumenckim zawiera konstrukcję prawną, która pozwala na spłatę samej kwoty pożyczki bez odsetek i jakichkolwiek innych kosztów (art. 45 ust. 1). Jest to tzw. **sankcja kredytu darmowego**. Przesłanką do skorzystania z sankcji kredytu darmowego jest naruszenie przez firmę pożyczkową zapisów ustawy, jak np.:

1. niedopełnienie obowiązków informacyjnych – zawartych w art. 30 ust. 1 – na przykład:

- brak informacji o wszystkich założeniach przyjętych do obliczenia całkowitej kwoty do zapłaty;

- brak informacji o kwocie (w złotych) odsetek w stosunku dziennym przy odstąpieniu od umowy;

- brak informacji o braku obowiązku zwrotu odsetek przy odstąpieniu od umowy, a także brak informacji o braku kwoty odsetek należnych w stosunku dziennym w wypadku odstąpienia od umowy;

- brak informacji o prawie do otrzymania w każdej chwili bezpłatnego harmonogramu spłaty;

- brak wyraźnie i jednoznacznie oznaczonego terminu wypłaty pożyczki;

- brak skutku odstąpienia od umowy;

- brak informacji o sposobie powiadomienia o zmianie oprocentowania pożyczki;

- brak informacji o sposobie powiadomienia o zmianie oprocentowania zadłużenia przeterminowanego;

2. zawarcie błędnych informacji w umowie – na przykład źle wyliczonej (zaniżonej) RRSO, podanie niekompletnej kwoty całkowitych kosztów kredytu, czy niekompletnej całkowitej kwoty do zapłaty przez konsumenta, bo nieuwzględniających wszystkich pozaodsetkowych kosztów kredytu, jak np. opłat związanych z zawarciem umowy w domu u klienta.

3. zawarcie zapisu o konieczności zapłaty prowizji w sytuacji odstąpienia od umowy pożyczki (ustawa przewiduje, że odstępując od umowy konsument oddaje tylko kapitał i ewentualne odsetki; art. 54)

4. naliczenie wyższych niż ustawowo dozwolone pozaodsetkowych kosztów kredytu (powyżej limitu MPKK),

5. brak formy pisemnej umowy (art. 29 ust. 1).

Co ważne, do skorzystania z sankcji kredytu darmowego wystarczy spłata samej kwoty pożyczki i napisanie oświadczenia o sankcji kredytu darmowego do firmy pożyczkowej (najlepiej listem poleconym za potwierdzeniem odbioru).

Mimo że zapewne nie uzna ona racji pożyczkobiorcy, to sąd takie oświadczenie uzna, gdy dostrzeże braki w umowie.

Niestety mimo upływu czasu i doprecyzowania zapisów ustaw mających chronić interesy konsumentów przed nieuczciwymi i agresywnymi praktykami pożyczkodawców, instytucje te nie korygują zapisów swych umów i z premedytacją od lat wykorzystują niewiedzę konsumentów w zakresie swoich praw, zarabiając krocie na nieświadomości finansowej i prawnej obywateli. Jak ukazują wyniki badań T. Czecha 2014¹⁵ na 598 przeanalizowanych spraw z lat 2012–2013 w żadnej nie podniesiono zarzutu sankcji kredytu darmowego. Dodać przy tym należy, że urząd ochrony interesów konsumentów (UOKiK) wciąż przyzwala na działanie rynku pożyczek – zwłaszcza chwilówek przez internet – niezgodnie z prawem.

Proporcjonalny zwrot pobranych opłat i prowizji w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu konsumenckiego

Warto wreszcie wiedzieć, że zgodnie z wykładnią Trybunału Sprawiedliwości UE oraz uzupełniającym stanowiskiem prezesa UOKiK, w przypadku wcześniejszej spłaty pożyczki lub kredytu konsumenckiego klient ma prawo do proporcjonalnego zwrotu wszystkich opłat z tytułu zawarcia umowy kredytu konsumenckiego lub pożyczki¹⁶.

Zwrot opłat powinien być proporcjonalny liniowo i dotyczyć prowizji oraz wszystkich opłat, w tym również kosztów przygotowania umowy czy ubezpieczenia. Jeśli więc klient spłacił pożyczkę przed terminem, to firma pożyczkowa powinna sama rozliczyć się z klientem z pobranych kosztów. Jeśli tego nie zrobiła, należy złożyć reklamację. Gdyby reklamacja została odrzucona, należy skorzystać z bezpłatnej pomocy miejskiego lub powiatowego rzecznika konsumentów, a w ostateczności dochodzić swoich praw w sądzie¹⁷.

15 T. Czech, *Efektywność instrumentów prawnych ochrony kredytobiorcy-konsumenta w świetle orzecznictwa sądowego*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2014.

16 Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie C-383/18 (Lexitor) oraz uzupełniające stanowisko prezesa UOKiK Tomasza Chróstnego ws. wcześniejszej spłaty pożyczek i kredytu do konsumenckiego do orzeczenia TSUE.

17 W gospodarce.pl, *UOKiK: Proporcjonalny zwrot opłat za pożyczkę i kredyt konsumencki*, 3 marca 2020, <https://wgospodarce.pl/informacje/76117-uokik-proporcjonalny-zwrot-oplat-za-pozyczke-i-kredyt-konsumencki> [dostęp: 5.03.2020].

Rynek chwilówek w świetle planowanej nowelizacji ustawy o kredycie konsumenckim

Przygotowywana nowelizacja ustawy o kredycie konsumenckim (2019 r.) obniża znacząco limit maksymalnych kosztów pozaodsetkowych kredytu – do 10% kwoty kredytu (stała część limitu) oraz 10% kwoty kredytu obliczonej stosownie do długości okresu spłaty (zmienna część kredytu). Łączna kwota kosztów pozaodsetkowych w całym okresie kredytowania nie będzie mogła przekroczyć 75% kwoty kredytu. Zgodnie z projektowanymi zmianami przepisów instytucja pożyczkowa będzie musiała odebrać od konsumenta oświadczenie o dochodach i wydatkach w zakresie niezbędnym dla oceny jego zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego, a także wystąpić do przynajmniej jednego biura informacji kredytowej oraz biura informacji gospodarczej celem uzyskania danych o kredytobiorcy. Nowe przepisy przewidują również wprowadzenie nadzoru Komisji Nadzoru Finansowego nad instytucjami pożyczkowymi oraz sankcje za żądanie zapłaty kosztów pozaodsetkowych w wysokości co najmniej dwukrotnie przekraczającej maksymalną dopuszczalną wysokość tych kosztów¹⁸.

Uchwalenie powyższych przepisów doprowadzi do znaczących zmian na rynku pozabankowych pożyczek konsumenckich. Przyczynią się one do upadłości części firm pożyczkowych i utraty pracy oraz dochodów zatrudnionych w nich osób, ale co ważniejsze, ograniczą dostępność kredytu konsumenckiego, w szczególności osobom o niższej wiarygodności kredytowej, czyli dużej części pożyczkobiorców firm pożyczkowych. Jest to ważne, gdyż w obliczu pandemii koronawirusowej prezes UOKiK w ramach „tarczy antykryzysowej” zaproponował kolejne – podobno tymczasowe – jeszcze bardziej przychylnie dla kredytobiorców zmiany w ustawie o kredycie konsumenckim. Jego propozycja zakłada jeszcze niższy niż powyższa nowelizacja maksymalny poziom kosztów pozaodsetkowych dla kredytów konsumenckich – na poziomie 5% kwoty pożyczki w przypadku pożyczek poniżej 1 miesiąca oraz 15% kwoty pożyczki w przypadku pożyczek na dłuższe terminy (plus 6% kwoty pożyczki za każdy rok trwania pożyczki), z dodatkowym zastrzeżeniem, że łączne maksymalne koszty pozaodsetkowe nie mogą przekroczyć 45% kwoty pożyczki¹⁹.

¹⁸ Deloitte.com, *Analizy. Projekt tzw. ustawy antylichwiarskiej w Sejmie*, 23 września 2019 r.

¹⁹ R. Jankiewicz, *UOKiK: dzięki tarczy antykryzysowej tańsze pożyczki i kredyty konsumenckie*, 25.03.2020 (Bankier.pl).

Rozwiązania te doprowadzą do przejść i konsolidacji branży, ograniczając konkurencję, czego oczywistym efektem będzie wyższy koszt pożyczek i odcięcie dostępu do pożyczek wielu Polakom. Stworzą one dogodne warunki do rozwoju szarej strefy i nieregulowanych ustawą o kredycie konsumenckim lombardów, których klienci pozbawieni są jakiegokolwiek ochrony. W ostateczności mogą one doprowadzić do likwidacji tego segmentu rynku finansowego, czego skutki odczują też inne segmenty rynku finansowego, z których niebankowe instytucje pozyskują środki na swoją działalność – na przykład rynek obligacji emitowanych przez firmy pożyczkowe czy sektor bankowy, który także kredytuje ich działalność. W konsekwencji nastąpi dalsze obniżenie oprocentowania depozytów bankowych, które jeszcze bardziej zniechęcać będzie do oszczędzania, osłabiając zasobność i zdolność do kredytowania oraz stabilność banków.

Pamiętać należy, że upadłości instytucji pożyczkowych i likwidacja miejsc pracy nie tylko w sektorze pożyczkowym, ale i sektorach powiązanych – m.in. pośrednictwa finansowego, usług outsourcingu, a także dostarczania danych czy rozwiązań z zakresu nowoczesnych technologii – oznaczają także spadek wpływów budżetowych z tytułu obu podatków dochodowych oraz podatku „bankowego”, a także VAT, przy jednoczesnym wzroście zapotrzebowania na wsparcie z budżetu państwa²⁰. Prezes UOKiK zaproponował dodatkowo wprowadzenie prawa do zawieszenia na rok spłaty kredytu na wniosek kredytobiorcy. Jak można się domyślić, w sytuacji koronawirusowej duża część konsumentów z niego skorzysta. Doprowadzi to do oczywistego zaniechania udzielania nowych kredytów i pożyczek (choćby dlatego, że nosiłoby to znamiona działania na szkodę spółki), czyli paraliżu rynku kredytowego i wykluczenia finansowego najbardziej potrzebujących gospodarstw domowych i mikroprzedsiębiorców. Samo pojawienie się tej propozycji w mediach doprowadziło już do ograniczenia akcji kredytowej przez wiele instytucji pożyczkowych. Pamiętać przy tym należy, że ogłoszenie upadłości przez instytucje pożyczkowe – które w sytuacji wprowadzenia powyższych propozycji byłyby tylko kwestią czasu, skutkuje wypowiedzeniem umów pożyczkowych przez syndyków i koniecznością natychmiastowej spłaty udzielonych konsumentom kredytów²¹. Powinno być oczywistym, że większość pożyczkobiorców zwłaszcza z sytuacji utra-

20 Związek Firm Pożyczkowych, *Porażające konsekwencje przyjęcia propozycji UOKiK*, 23.03.2020 (Prnews.pl).

21 Polski Związek Instytucji Pożyczkowych, *Stanowisko Polskiego Związku Instytucji Pożyczkowych odnośnie do propozycji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uzupełnienia projektu ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz*

ty co najmniej części swoich dochodów z uwagi na koronawirusowy *lockout* nie będzie absolutnie w stanie oddać od ręki całych kwot pożyczek – zwłaszcza tych, których spłata planowana była na długie miesiące.

Zdaniem Polskiego Związku Instytucji Pożyczkowych brak możliwości uzyskania legalnego finansowania może dotyczyć nawet 3–4 mln osób, w większości posiadających dostateczną zdolność kredytową, ale osiągających nieregularne dochody np. z umów cywilnoprawnych²².

Podsumowanie

Problem chwilówek to nie tylko problem relatywnie wysokich kosztów pozaodsetkowych (w porównaniu do bardzo krótkiego okresu kredytowania i zazwyczaj niskich kwot pożyczek), ale przede wszystkim problem niezrozumiałej dla przeciętnego człowieka ustawowo zdefiniowanej RRSO, która ma decydować o wyborze oferty pożyczkowej.

Konieczne są więc zmiany regulacyjne w zakresie wskaźnika RRSO. Wskaźniki i statystyki są przydatne tylko wtedy, gdy są powszechnie zrozumiałe. RRSO jest zbyt skomplikowane, a jej roczne ujęcie w przypadku krótkoterminowych kredytów (zwłaszcza chwilówek) sprawia, że nie niesie ona pożądanых – żeby nie powiedzieć żadnych – wartości informacyjnych. Kto potrafi wyjaśnić, co oznacza RRSO na poziomie 300 tys. procent dla 10-dniowej pożyczki? To zdecydowanie za mało, gdy wskaźnik (RRSO), na podstawie którego ludzie mają podejmować najważniejsze decyzje finansowe, pozwala jedynie na stwierdzenie, że oferta z RRSO = 250 tys. procent jest korzystniejsza od tej z RRSO = 300 tys. procent – bez jednoczesnego zrozumienia, co te liczby mówią.

Skoro praktycznie wszystkie portale finansowe podpowiadają, by patrzeć na całkowitą kwotę kosztów pożyczki (w złotych) – do podawania której zmusza sama ustawa – to dużo bardziej zrozumiałe dla zwykłego człowieka byłoby, gdyby pożyczkodawca poza RRSO podawał, jaki procent kwoty pożyczki one stanowią w przeliczeniu na 1 miesiąc kredytowania przy dłuższych pożyczkach krótkoterminowych, albo w przeliczeniu na 1 dzień przy najkrótszych terminach. Pożyczkodawcy powinni mieć również obowiązek udostępnienia zunifikowanego ustawą zestawienia tabelarycznego zawierającego wysokość odsetek (w złotych),

wywołanych nimi sytuacji kryzysowych o art. 8h–8j przesłane do konsultacji organizacjom pracodawców w dn. 21 marca 2020 r., Warszawa 23 marca 2020 r.

22 Ibidem.

pożyczki system powinien wyświetlić długą tabelę pokazującą aktualną wysokość ww. pozycji przy różnych terminach trwania takiej pożyczki.

Być może ludzie zaczęliby zaciągać pożyczki na trochę dłuższe terminy, widząc na konkretnych liczbach, że wraz z wydłużaniem okresu kredytowania jego całkowity ciężar przyrasta w naprawdę nieznacznym tempie, a w przeliczeniu na jeden dzień (tydzień czy miesiąc) kredytowania ciężar ten spada. Poprawiłoby to bez wątpienia płynność wielu pożyczkobiorców, uchroniło przed kosztami następnej pożyczki i może choć częściowo ograniczyło zjawisko pętli zadłużeniowej – czyli zaciągania kolejnych pożyczek na spłatę poprzednich – oraz wydłużyło czas pomiędzy kolejnymi pożyczkami. Wzmocniłoby to stabilność finansową wszystkich tych, którzy korzystają z (nie tylko) krótkoterminowych pożyczek. Wpłynęłoby też stabilizująco na przychody firm pożyczkowych.

Konieczne są zmiany regulacyjne porządkujące i poprawiające przejrzystość, a więc bezpieczeństwo na rynku finansowania w Polsce. Niezbędny do tego jest rzetelny nadzór nad rynkiem finansowania i wzmocnienie pozycji pożyczkobiorcy poprzez ustanowienie prawnych prostych i szybkich rozwiązań egzekwowania sankcji darmowego kredytu oraz jednocześnie nakładających kary na firmy pożyczkowe za łamanie przepisów prawnych (za każde, a nie jak w proponowanej nowelizacji dopiero, gdy ktoś nakłada ponad dwukrotnie wyższe od ustawowych maksymalnych kosztów pozaodsetkowych).

Dostępność źródeł finansowania jest kluczowym czynnikiem warunkującym rozwój gospodarczy kraju – konsumpcję i inwestycje, zwłaszcza w państwach rozwijających się, gdzie z oczywistych względów kapitału na rynku jest mniej, przez co jest on z natury trudniej dostępny i droższy – zwłaszcza że koszt kapitału musi pomieścić w sobie wyższą w tych gospodarkach premię za ryzyko. Absolutnie więc nie można obniżać obecnego ustawowego limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu bez dokonania rzetelnej analizy rynku i sytuacji finansowej firm pożyczkowych. Doprowadzi to bez wątpienia do upadłości części podmiotów, czyli redukcji konkurencji w branży pożyczkowej i w efekcie przejęcia kontroli nad nią przez kilku głównych graczy, co jeszcze bardziej osłabi pozycję pożyczkobiorcy, zmniejszy dostępność kapitału i sprawi, że jego koszt będzie wyższy niż gdyby był w sytuacji większej konkurencji. Cenę w postaci odcięcia od jedyne go źródła finansowania zapłaci za to wielu zwykłych ludzi o najniższych lub nieregularnych dochodach, czyli o gorszej zdolności kredytowej.

Nie da się ustawowo obniżyć kosztu kapitału, bo nie da się ustawowo obniżyć ryzyka inwestycyjnego w danym kraju. Polityka gospodarcza mogłaby z kolei swoimi odpowiedzialnymi działaniami wzmocniać stabilność i wiarygodność gospodarczą oraz polityczną w Polsce, co na pewno przełożyłoby się na redukcję

premier za ryzyko inwestycyjne i obniżenie kosztu kapitału w Polsce. Żeby to jednak zrozumieć, potrzebny jest wzrost poziomu świadomości finansowej i ekonomicznej obywateli. Dlatego nieodzowna w XXI w. jest powszechna od przedszkola edukacja finansowa, ekonomiczna i prawna dla podniesienia świadomości społecznej, aby ludzie potrafili samodzielnie zweryfikować prawdziwość podawanych im informacji i umieli wyegzekwować swoje prawa. Dlatego należałoby wprowadzić od pierwszej klasy szkoły podstawowej przez cały cykl edukacji w Polsce jedną lekcję tygodniowo z zakresu podstawowej wiedzy finansowej, ekonomicznej i prawnej.

Bibliografia

- Antychwilówka.pl, *Pozaadsetkowe koszty kredytu*, 4 sierpnia 2018.
- Czech T., *Efektywność instrumentów prawnych ochrony kredytobiorcy-konsumenta w świetle orzecznictwa sądowego*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2014.
- Deloitte.com, *Analizy. Projekt tzw. ustawy antylichwiarskiej w Sejmie*, 23 września 2019 r. *Dyrektywa Komisji 2011/90/UE z dnia 14 listopada 2011 r. zmieniająca część II załącznika I do dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, zawierającą dodatkowe założenia do obliczania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania* (Dz. Urz. UE z 15.11.2011, L 296/35).
- Frączyk B., *RRSO nie zawsze prawdę powie*, 26.01.2015, <https://sowafinansowa.pl/artykuly/rroso-nie-zawsze-prawde-powie/> [dostęp: 31.01.2020].
- Jankiewicz R., *UOKiK: dzięki tarczy antykryzysowej tańsze pożyczki i kredyty konsumencie*, 25.03.2020 (Bankier.pl).
- Komisja Nadzoru Finansowego, *Obowiązki i uprawnienia Komisji Nadzoru Finansowego wynikające z ustawy o kredycie konsumenckim*, 2 sierpnia 2018 https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Komunikat_nt_obowiazkow_i_uprawnien_KNF_dot_ustawy_o%20kredycie_konsumenckim_62494.pdf [dostęp: 31.01.2020].
- Narodowy Bank Polski, *Podstawowe stopy procentowe NBP* [data pobrania 31.01.2020].
- Polski Związek Instytucji Pożyczkowych, *Członkowie*, styczeń 2020 (www.pzip.pl).
- Polski Związek Instytucji Pożyczkowych, *Stanowisko Polskiego Związku Instytucji Pożyczkowych odnośnie do propozycji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uzupełnienia projektu ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych o art. 8h – 8j przestane do konsultacji organizacjom pracodawców w dn. 21 marca 2020 r.*, Warszawa 23 marca 2020 r.
- Rostkowska K., *Kredyt inwestycyjny i obrotowy – porównanie ofert banków*, 13.03.2019, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Kredyt-inwestycyjny-i-obrotowy-porownanie-ofert-bankow-7644412.html> [dostęp: 31.01.2020].
- Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim* (Dz. U. 2011 nr 126 poz. 715).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny* (Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93).

Wgospodarce.pl, *UOKiK: Proporcjonalny zwrot opłat za pożyczkę i kredyt konsumencki*, 3 marca 2020, <https://wgospodarce.pl/informacje/76117-uokik-proporcjonalny-zwrot-oplat-za-pozyczke-i-kredyt-konsumencki> [dostęp: 5.03.2020].

Wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi Sygn. akt III Ca 1746/16.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie C-383/18 (Lexitor) oraz uzupełniające stanowisko prezesa UOKiK Tomasza Chróstnego ws. wcześniejszej spłaty pożyczek i kredytu konsumenckiego do orzeczenia TSUE.

Związek Firm Pożyczkowych, *Porażające konsekwencje przyjęcia propozycji UOKiK*, 23.03.2020 (Prnews.pl).